

2024'TE ULUSLARARASI SİYASET VE KÜRESEL GÜVENLİK TEHDİTLERİ

“

Hâlihazırda devam eden askerî çatışmaların ve krizlerin, aynı zamanda büyük güç rekabeti tarafından tetiklenmiş siyasi ve askerî gerginlikler, ekonomik faktörler, etnik ve mezhepsel meseleler ve sınır sorunları gibi teritoryal/jeopolitik krizlerin, 2024 yılında da sürmesinin kuvvetle muhtemel olduğu söylenebilir.

”

DOÇ. DR. İSMAİL NUMAN TELCİ

Başkan Vekili **ORSAM**

Büyük güçler arasında devam eden siyasi rekabet, yerel ve bölgesel çatışmalar, ekonomik kırılmalıklar ve doğal afetler gibi nedenlerle istikrarsızlaştırıcı bir gündem çerçevesinde seyreden dünya siyaseti, giderek daha fazla küresel güvenliği tehdit eden gelişmelere sahne oluyor. Yeni yılın ilk günlerinde ya-

şanan gelişmeler bu durumun 2024 yılında da benzer bir seyir izleyeceğini ortaya koymaktadır. Yerel, bölgesel ve uluslararası siyasi/askerî gerilimlerin ve çatışmaların her birinin sürecinin farklı dinamikleri haiz olması sebebiyle ortak bir yorum yapmanın zorlaştığı çatışmalar hakkında, çatışmaların sürmeye devam edeceği ve yeni çatışmaların eklenebileceği genel kanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Buradan hareketle hâlihazırda devam eden askerî ça-

tışmaların ve krizlerin, aynı zamanda büyük güç rekabeti tarafından tetiklenmiş siyasi ve askerî gerginlikler, ekonomik faktörler, etnik ve mezhepsel meseleler ve sınır sorunları gibi teritoryal/jeopolitik krizlerin, 2024 yılında da sürmesinin kuvvetle muhtemel olduğu söylenebilir.

“

Ortadoğu bölge siyasetine baktığımızda, temelde çatışmayla ön plana çıkan meselelerin Filistin-İsrail, Suriye, Sudan, Yemen ve Libya olarak ön plana çıkacağı görülebilir. İlgili çatışmaların tarihsel kategorizasyondan hareketle uzun dönemdir devam eden çatışmalar olmaları hasebiyle 2024 yılında da sona ermeleri düşük bir ihtimaldir.

”

YENİ YILDA KÜRESEL VE BÖLGESEL OLASI KRİZ ALANLARI

Uluslararası ilişkilerde çatışmasızlığın tesisi, uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması en azından 1945 yılından bu yana uluslararası anlamda paylaşılan en büyük hedef olarak görülebilirken 2024 yılında hâlen uluslararası ilişkilerin en büyük sorunlarından birisinin bu güvenliğin tesis edilememiş olması ise uluslararası kolektif eylemin sınırları hakkında ipuçları vermektedir. Bu aşamada söz konusu çatışmaları farklı şekillerde kategorize etmek mümkündür. İlk elde çatışmalar tematik olarak ele alınabilir ve burada ekonomik krizler, iklim/çevre meseleleri sebebiyle ortaya çıkmış/çıkması muhtemel krizler, teknoloji/siber güvenlik meseleleri, aynı zamanda uluslararası sağlık (pandemi) krizleri gibi

meseleler öne çıkmaktadır. Tarihsel açıdan bakıldığında eski çatışmaların devamı konusu ve yeni çatışmaların ortaya çıkma ihtimalleri de göz önünde bulundurulmalıdır. Jeopolitik anlamda bakıldığında ise belirli bir coğrafi alana özgü çatışmalar; yerel, ulusal, bölgesel ve uluslararası çatışmalar olarak ifade edilebilir. Örneğin, Afrika'da belirli ülkelerdeki merkezî hükümetler ve yerel gruplar arasındaki çatışmalar, yerel çatışmaları ifade ederken, toplumun ve siyasetin kritik kesimlerini temsil eden yapılar arasındaki çatışmalar ise ulusal çatışmaları ve iç savaşları niteleyebilecektir. Aynı zamanda birden çok ulus devleti içeren ve Asya'da, Ortadoğu'da, Afrika'da, Balkanlar'da, Güneydoğu Asya'da örnekleri olabilecek çatışmalar da uluslararası çatışmalar olarak gün yüzüne çıkabilecektir.

“

Kuzey Afrika, Doğu Afrika ve Sahel bölgesine baktığımızda siyasi istikrarsızlık, egemenlik paylaşımı ve askerî cunta rejimlerinin sorunlar yarattığı ve 2024 yılında da bu çatışma ortamlarının devam edeceği öngörülebilir. Burkina Faso, Mali ve Nijer gibi ülkelerde gerçekleşen darbelerin, askerî çatışmayı engelleyici önlemler alınmış olmasına rağmen güç paylaşımı, toplumdaki huzursuzluk ve tarihten gelen meseleler hasebiyle yeni istikrarsızlıklar ve askerî çatışma ihtimallerini içinde barındırdığı belirtilebilir.

”

Ortadoğu bölge siyasetine baktığımızda, temelde çatışmayla ön plana çıkan meselelerin Filistin-İsrail, Suriye, Sudan, Yemen ve Libya olarak ön plana çıkacağı görülebilir. İlgili çatışmaların tarihsel kategorizasyondan hareketle uzun dönemdir devam eden çatışmalar olmaları hasebiyle 2024 yılında da sona ermeleri düşük bir ihtimaldir. Gerek askerî anlamda sahadaki gelişmelerin gerekse de bu çatışma ortamlarını uluslararası anlamda istikrara kavuşmasını sağlayacak yapıların, çabaların ve aktörlerin zayıflıkları, ilgili çatışmaların 2024 yılında da var olmaya devam edeceklerini göstermektedir. Yemen'deki Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) nüfuzunun giderek artması, İran destekli Husiler'in de İsrail-Filistin meselesi hasebiyle uluslararası gündeme dâhil olmasını beraberinde getirmekte ve Yemen'in 2024 yılında uluslararası bir sorun olarak

kalmaya devam edeceğini göstermektedir. Nitekim Yemen'deki durum sadece bu ülke ya da bulunduğu bölgeyle ilgili değil, dünya deniz ticaretinin kritik geçiş noktalarından birisi olan Babülmendep Boğazı'nın güvenliğini tehdit etmesi bakımından da küresel bir nitelik taşımaktadır. Benzer şekilde Libya'da da süregiden iç siyasi istikrarsızlık ve milis kuvvetlerinin egemenlik arayışları, ülkeyi 2024 yılında da yerel ve ulusal anlamlarda olumsuz etkileyebilecektir. Ayrıca yeni yılda siyasi sürecin genişletilmesine yönelik belirsizliklerin artması, krizi daha da derinleştirebileceği gibi askerî alternatifleri tetikleyebilir. Bu noktada Libya'daki istikrarsızlığın sona erdirilmesi hem Akdeniz hem de Afrika'da olumlu sonuçlar doğurabilecek bir gelişme olacaktır.

Sudan'da ise siyasi ve askerî bürokrasi içinde iki farklı kanadı temsil eden aktörler arasındaki güç mücadelesi giderek şiddetli çatışmalara dönüşmüştür. Sudan'ı diğer çatışma bölgelerinden ayıran, ülkenin son 40 yıldır belli aralıklarla farklı etnik, siyasi ve çıkar odaklı grupların çatışmalarının merkezi hâline gelmesidir. Dolayısıyla ülke, Afrika'nın darbeler, darbe girişimleri, iç savaş ve farklı devlet dışı silahlı aktörlerden kaynaklı isyan hareketleri bakımından istisnai geçmişe sahip ülke konumundadır. Devam eden iç savaşın durdurulmasına yönelik bölgesel ve uluslararası aktörlerin çözümden uzak diplomatik temasları, 2024 yılına yönelik barış ve istikrar beklentilerini düşük bırakmaktadır. Aynı zamanda Ortadoğu ülkelerinin bir dış politika bölgesi olarak değer-

lendirdikleri Kuzey Afrika, Doğu Afrika ve Sahel bölgesine baktığımızda siyasi istikrarsızlık, egemenlik paylaşımı ve askerî cunta rejimlerinin sorunlar yarattığı ve 2024 yılında da bu çatışma ortamlarının devam edeceği öngörülebilir. Burkina Faso, Mali ve Nijer gibi ülkelerde gerçekleşen darbelerin, askerî çatışmayı engelleyici önlemler alınmış olmasına rağmen güç paylaşımı, toplumdaki huzursuzluk ve tarihten gelen meseleler hasebiyle yeni istikrarsızlıkları ve askerî çatışma ihtimallerini içinde barındırdığı belirtilebilir. Nitekim Doğu Afrika'da ise Somali'de devam eden toprak ve egemenlik kaynaklı anlaşmazlıklar ve Etiyopya'daki siyasi meselelerin de 2024 yılında büyük riskler barındıracağı görülebilir.

“

Hâlihazırda neredeyse 2000'li yıllardan bu yana uluslararası gündemi meşgul eden bir güç mücadelesi olan ABD-Çin rekabeti, Tayvan, Güney Çin Denizi ve küresel dolarsızlaştırma hamleleri gibi gerek teritoryal/jeopolitik gerekse de ekonomik açıdan önemli bir mücadele kaynağı olmaya devam edecektir.

”

Ortadoğu ve Afrika kaynaklı yerel, ulusal, bölgesel ve uluslararası meselelerin yanında, büyük güç rekabeti ve tematik eğilimler kaynaklı çatışmaların da 2024 yılında süreceğini söylemek mümkündür. Bu çerçevedeki önemli büyük güç rekabetlerinden bir tanesi kendisini Rusya ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) merkezli Batı ülkeleri arasındaki mücadele olarak göstermektedir. Şubat 2022'den bu yana Rusya'nın Ukrayna'yı süregelen işgali, Rusya'nın askerî kaynaklarını kullanmasını, finanse etmesini ve ekonomik anlamda zor duruma düşmesini de beraberinde getirmiştir. Fakat bütün bu mesele bağlamında ön plana gelen durum ise ABD ve Avrupa ülkelerinin tekardan Rusya üzerinden transatlantik bağlarını geliştirip geliştiremeyecekleri sorusudur. ABD'de gerçekleştirilecek olan Kasım 2024 seçimlerinin ise gerek Rusya'yla güç mücadelesi gerekse de transatlantik ilişkiler açısından kilit rol oynayacağı ifade edilebilir.

Bir diğer güç mücadelesi ise ekonomik kökenli olmak üzere ABD ve Çin arasında cereyan edecektir. Hâlihazırda neredeyse 2000'li yıl-

lardan bu yana uluslararası gündemi meşgul eden bir güç mücadelesi olan ABD-Çin rekabeti, Tayvan, Güney Çin Denizi ve küresel dolarsızlaştırma hamleleri gibi gerek teritoryal/jeopolitik gerekse de ekonomik açıdan önemli bir mücadele kaynağı olmaya devam edecektir. Bu çerçevede, BRICS ve Şangay İşbirliği Örgütü gibi Batılı siyasi ve ekonomik düzene alternatif teşkil eden yapıların ve Çin'in Kuşak Yol Girişimi gibi mega projelerin olası başarısı ise ABD-Çin rekabetini etkileyen önemli meseleler arasında görülebilir. Bu çerçevede 2024 yılında, geleneksel jeopolitik yahut siyasi ayrımların yanında, yapay zekâ teknolojileri, savunma sanayi, iklim değişikliğiyle mücadele ve yenilenebilir enerji çalışmaları gibi birçok alandaki devletlerarası ve devlet dışı radikal, marjinal örgütleri de içerebilecek aktörler arasındaki rekabetin, önemli sonuçlar doğurması beklenebilir. Dolayısıyla 2024 yılında, uluslararası ilişkiler ve çatışma dinamiklerinin sadece geleneksel jeopolitik ve siyasi faktörlerle sınırlı kalmayacağını ve aynı zamanda farklı alanları da içereceği ifade edilebilir.

Buradan hareketle günümüz uluslararası ilişkilerinin karmaşık ve çok boyutlu doğasının 2024 yılında da hissedilmeye devam edeceği ve devletlerarası rekabet konusunda yeni cephe hatlarının oluşacağını ifade etmek gerekmektedir. Bununla birlikte 2024 yılında, bütün bu sorunları ve çatışma ihtimallerini bertaraf etmek amacıyla devletlerin ve devlet dışı aktörlerin stratejilerini ve etkileşimlerini yeniden şekillendirebilecekleri ifade edilebilir. ■